

Joaquim Ruyra

LA VETLLA
DELS MORTS

LA VETLLA DELS MORTS

Col·lecció NITROS MÍNIMA

«La vetlla dels morts» va aparèixer publicat per primer cop a la revista La Renaixença, any XXVII, el 1897.

Edició digital: juliol de 2020

© d'aquesta edició: El Biblionauta

© del text: hereus de Joaquim Ruyra

Maquetació i disseny: El Biblionauta

ELBIBLIONAUTA

www.elbiblionauta.com

info@elbiblionauta.com

Aquest conte és una edició no venial per als subscriptors del web elbiblionauta.com. Res t'impedeix tornar a vendre'l ni compartir-lo amb altres persones, és clar, i no podem fer res per evitar-ho. No obstant això, si t'ha agradat i creus que val la pena, recomana als teus amics que el comprin. Al cap i a la fi, no és que tingui un preu exageradament alt, oi?

La vetlla dels morts

Ja s'han plegat les ballades de Tots Sants. La cobla és a l'hostal. A la cuinassa, davant de la llar, asseguts a l'escon uns, i en tamborets i cadires altres, els musics s'escalfen les cames; s'escalfen les cames i amoreixen amb una suca-mulla de vi calent llurs gorges seques i cansades. Cada un d'ells aguanta amb la mà esquerra, damunt del genoll, un fondo plat de terrissa, on van estufant-se i envermellint-se els trossos de pa que suren en el líquid fumós. Els dits pellsquen, xarrupen les boques, i els semblants van animant-se a influències del sanitós refrigeri.

Mentrestant l'avi de la casa fa becaines en un racó, a frec dels tions ablamats. Ara aixeca a poc a poc el cap fins a posar en descobert les pelleriques pansides de sa barballera; ara el tomba pesadament damunt del pit.

Mitja dotzena de pagesos joves, ben vestits i afaitats, amb les barretines estudiadament encrestades al cap i lluint a tall de joiell un brot de alfàbrega a les orelles, conversen a peu dret, enrotllats darrere dels músics. Encara estan roigs de l'acalorament del ball, i amb llurs mocadors virolats s'eixuguen de tant en tant la suor, que els arrosa la cara i el clatell.

L'hostalera i les minyones van i vénen de la llar als fogons i dels fogons a l'armari.

Un xaval aclofat dintre un cove d'usarda ho espia tot amb ulls esparvillats.

El llum de ganxo penjat al vogi dels fogons tot just deixa veure sa flameta groga entremig de la fumerada que s'enlaira de les paelles i cassoles. En canvi, les resplendors roges i bellugoses de la llar vagaregen per l'àmbit ombradís. Tot oneja en un tràngol de llum i ombres.

A toc d'oració alguns pagesos se posen a parlar de la nit dels Morts, de la nit que entra. Se conten casos d'aparicions sobrenaturals. Qui no en

sap un ne sap un altre, i cada u procura explicar-se d'una manera interessant. Un dels músics, un home alt, magre, espatllut, carallarg, de frontalera calba i patilles blanques, després de xarrupar les solies del seu plat, pren part en la conversa i diu així:

—No sé si haureu conegut an en Refila de Navata: jo sí. Era la primera tenora de l'Empordà, un gran músic, un compositor sardanista dels que no en corren gaires. Ses sardanes... ja ho crec!... encara es toquen i es ballen amb devoció: aquesta és la paraula. Se ballen amb devoció perquè la seva música té quelcom de religiós, de sant, de... no es pot dir, vaja. Fou el meu mestre de tenora. En aquells temps era ja vellet, però xamós, fresc... un home baixó... (me sembla que el veig)... rodó de cara, molsut de clatell... Duia les calces amb davantal, a l'estil d'abans, i el gec guarnit amb una vistosa botonada de llautó. Ara no penseu que fos presumit: res d'això. Deixava caure a la bona de Déu sa barretina musca, que li penjava com un sac buit per sobre l'esquena. Solia anar amb les mitges a garró i ni tan sols se n'adonava. Era un home que sempre estava somniant solfes. Ah!, no esmento aquestes coses perquè rigueu, no... que el cas no és de riure... sinó que les dic perquè vegeu si el tinc ben present, aquell home, i perquè entengueu que lo que ara vaig a contar no és pas cap rondalla.

Aquí el narrador fa una petita pausa. Tot és silenci. Les paelles dels fogons han parat de xauxinar. No s'ou més soroll que el ronc sord de la gran olla de ferro penjada en els clemàstecs, que comença a arrencar el bull. El xaval del cove d'Userda no aparta sa vista dels llavis del músic, com si hi sotgés la sortida de les paraules. El músic continua així son relat:

—Avui fa anys, d'això. En Refila de Navata havia anat a tocar les balles de Tots Sants a un poble de l'encontrada. Quan foren plegades, a capvespre, tot solet, prengué el camí de casa seva. Ell mateix m'ho contà. Duia la tenora lligada a l'esquena dintre sa bossa de cuir, i halo-halo, anava baixant muntanyes avall, enfilant totes les dreceres que trobava. Mes, al cap d'una estona, les cames d'en Refila prou trescaven pels viaranys, però els seus pensaments n'eren lluny, lluny... ja no eren de la terra. Havia tingut una inspiració, i componia de cor. Ningú, sinó el que algun cop les ha sentides, pot figurar-se de quina manera les inspiracions roben l'ànima d'un artista.

Aquí tots el músics balancejaren el cap en senyal d'aprovació, i el narrador seguí dient:

–El temps passava, i en Refila, distret, embadalit, no n'havia esment. I, camina que caminaràs, ve que ensopega amb una rabassa descolgada. Llavors tornà en si (vull dir que sortí del seu capficament), i, com qui es deixonda, començà a guaitar a banda i banda. Mira d'ací, mira d'allà... s'havia perdut al mig de la boscúria, al bell davant d'uns barrancs fondos que haurien fet basarda a l'home més valent. Era nit, nit entrada. La lluna era gairebé nova. Tot just s'obirava en la serenor com una ombreta més clara i més blavissa que el fons del cel, vorejada d'un blanc filet de llum. Els caminals... ja podeu comptar... s'esborraven a quatre passes de distància. En Refila estava ben desorientat. I heu's aquí, fillets de Déu, que mentre examinava les crestes i els vessants de les muntanyes, cercant-hi quelcom que li fos conegut, amb una alenada d'aire arriba a les seves orelles una mena de música estranya i embadalidora. Era un música que tot just de Déu se sentia, fina, finíssima, mig esbalaïda en el ventijol. Sonava com un bronzir d'abelles que ara s'acostés, ara s'allunyés, augmentant o disminuint, però sempre feble, confós... Què serà? Què no serà?... De moment en Refila cregué que era una il·lusió seva, una xiulada d'orelles... un esbravament de la sang que remorejava les harmonies somniades pel camí. Però ca!... se'n desenganyà de seguida. Aquella música no s'assemblava a res que ell mai hagués pensat ni sentit. Era un aire de sardana nou, placèvol, melangiós... que s'emparava del cor, despertant-hi les il·lusions més dolces de la vida passada. Duia a l'ànima un record... així... com el del so agradós dels primers petons d'amor; però alhora hi despertava una tristesa... i quina tristesa més fonda, valga'm el bon Jesús! Llàstima de fosca, que no permetia escriure un mot de lletra; o, si no, en Refila hauria apuntat lo que sentia. Només podia escoltar: això sí. I, per fer-ho millor, a poc a poquet se posà a caminar cap allí d'on semblava venir aquell bronziment harmoniós.

El músic callà una estoneta sospirant. L'hostalera i les minyones s'havien girat d'esquena als fogons, escoltant amb la boca badada i els ulls esverats. Ningú no es posticava. Solament s'oïa el ronc sord de la gran olla de ferro que bullia penjada als clemàstecs.

Al cap d'una estoneta el narrador continuà son relat d'aquesta manera:

–En Refila de Navata no es recordava de sa casa, ni de sa família, ni del camí perdut. No tenia altra dèria que amarar-se en aquell doll fi

d'harmonia del qual anava seguint el rastre. Era un músic de cor. Al tombar un morro de serra, llambregà en una fondalada boirosa un poblet llunyà que rossejava a la llum de la celístia. Tira cap allà!... A manera que caminava, els sons atractívols eren més clars, menys confosos... Endavant! Tot d'un plegat se topà amb una paret emmantellada d'heura, una paret baixa... i al darrera s'hi estenia una salzereda ufanosa i atapeïda. D'allí eixia una bravada humida com de terra remoguda de fresc o regada de poc. Vata! allí es feien les ballades! En Refila en sentia el trepig: un trepig seguit, seguit, acompassat... arreglat a l'aire de la música. No hi havia dubte: allí, dessota d'aquells arbres, es puntejava la sardana, sense altra lluminària que la de les estrelles. Costava d'obrir els balladors; però, a manera que la vista s'ensenyoria de l'ombra, es reparava confosament com anaven i venien, rodant, rodant i saltironant. Era una gent malgirbada i cantelluda. Llurs peus trepitjaven el sòl amb un cruiximent aspre, sec. Alguns duïen els plecs de la roba entatxonats de terra, que amb llur moviment s'anava esllengant i queia amb un soroll de plovisca. En Refila s'estremí de cap a peus, comprenent-ho tot. Aquell clos era un cementiri. Els salzes, els erols vorejats de roser florits, les creus mig tombades que hi havia al dedins, alguns clots que semblaven cavats suara suara... vaja, tot explicava el cas. Era la nit dels Morts, i els balladors serien uns bons empordanesos difunts que, amb permís de Déu, s'esbargien puntejant la sardana, el ball de llurs dolços records. Els músics estaven encamellats damunt d'una tomba antiga envellutada de molsa, i tocaven llurs tenores i flabiols amb un alè de pit, un alè suau que no arribava a botir gens ni mica llurs galtes esllanguides. I amb quin gust i amb quina finesa tocaven! Llur sonada era dolça, embadalidora... s'emparava del cor, hi despertava les il·lusions de la vida passada... però alhora hi vessava una tristesa, una tristesa... i quina tristesa més fonda, valga'm el bon Jesús! En Refila no es cansava d'escoltar. A pesar de la por que tenia, no sabia deixar-se d'escoltar, pobret. I mentrestant la sardana s'acostava cap allà on ell era, i dels cossos freds dels balladors s'exhalava un griso de sepulcre, un aire geliu, que els rosers el sentien d'un tros lluny. I tal si el sentien, els rosers!... S'hauria dit que passava per llurs branquinyols una mena d'esborronament, i les roses, sobtades, s'esparpellaven i s'anaven esflorant, deixant caure llurs fulletes per tots cantons. Ell, en Refila, també la sentia, aquella fredor, al cap, al pit i a l'ossada... i ja no tenia virior de fugir, i les

comes se li segaven, i les parpelles se li cloïen amb una son invencible, dominadora com la de la mort. Pobre Refila de Navata! Caigué, caigué sense sentits al peu de la tanca, i... ¡Déu nos en guard, a nosaltres, d'un son com el seu!...

Aquí el narrador calla sospirant i tombant damunt del pit el cap pensatiu. Al mateix temps s'ou el cant llunyà d'un gall com un gemec prolongat i misteriós. Tothom s'estremeix. El xaval del cove d'Userda es gira pàl·lid i esverat. Li havia semblat sentir una alenada freda que li arrufava els cabells del clatell. Després d'una llarga pausa, el músic torna a sospirar i exclama:

–Món, món! Arca de ximples! Sabeu lo que suposà la gent quan en Refila contà lo que li havia passat? Doncs, res: que la serena de la tardor li havia emmalaltit el seny i havia esflorat les roses. I els metges que el visitaren (perquè sempre més ha estat malalt, flac, abatut i descolorit) sabeu què digueren? Que sí, que s'havia tocat i que tot lo que explicava eren fantasies i desvaris.

–I vós què en penseu? –li preguntà el xaval del cove d'Userda, amb veu ansiosa i apagada.

–Jo crec que en Refila és més savi que nosaltres i que tots els metges –respon el músic sentenciosament.

Tothom fa senyal d'aprovació. Aquells empordanesos no s'estranyen pas de que els morts, per bé que estiguin llurs ànimes al cel i per freds que hagin de trobar llurs cossos soterrats, vulguin, amb permís de Déu, delectar-se un cop l'any puntejant la sardana, el ball de llurs dolços records, el ball sagrat de la terra.

Joaquim Ruyra

Girona, 1858-Barcelona, 1939. Narrador i prosista. La seva obra cabdal està constituïda per tres reculls de relats: *Marines i boscatges* (1903), *La parada* (1919) i *Entre flames* (1928). També va conrear la poesia, el teatre i la crítica literària. El seu univers literari se centra en el mar i la costa; en concret a Blanes d'on provenia la seva família. Va estudiar a Barcelona la carrera de Dret, que no va arribar a exercir perquè, segons declarava, "exercir la carrera m'hagués impedit d'escriure".

Al llarg de 1903 publica els quinze relats de *Marines i boscatges* en forma de fulletó a la revista *Joventut* i a partir d'aquell moment es converteix en model narratiu per a les noves generacions. *Marines i boscatges* va ser reeditada el 1920 amb el títol *Pinya de rosa*, tot afegint un relat llarg. Conté la novel·la breu "El rem de trenta-quatre", on descriu el naufragi d'una barca de mitjana i on es troben algunes de les descripcions més belles de la natura, comparables a J. Conrad o R. Stevenson.

Ruyra és un dels grans contistes moderns del segle XX, també en la línia d'Edgar A. Poe, el seu autor preferit. Destaca per la psicologia de personatges en relats com "La Fineta" i "Jacobé" on s'hi revela la visió fatalista del món. També destaca la seva font folklòrica i popular amb relats com "La vetlla dels morts" o "El malcontent".

Font: AELC.

Col·lecció NITROS ^{MÍNIMA}

Totes les publicacions

1. «El codi de la No-llei», de Frederic Pujulà.
2. «La vetlla dels morts», de Joaquim Ruyra.